CHAKKA-PASTKI JAG‘ BO‘G‘IMI DISFUNKSIYASI: GNATOLOGIK VA ORTODONTIK YONDASHUV

Baratov Faxriddin Shavkatovich
Toshkent EMU instituti assistent o‘qituvchisi
Otolaringologiya va gospital stomatologiya kafedrasi
Gnatologik ortodont

imrconf.com

Kirish

Chakka-pastki jag‘ bo‘g‘imi disfunktsiyasi (Temporomandibular Disorders — TMD) zamonaviy stomatologiya, gnatologiya va ortodontiyaning eng murakkab hamda dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Ushbu patologiya stomatognatik tizimning funksional buzilishlari bilan xarakterlanib, bemorlarda og‘riq, mandibula harakatining cheklanishi, mushak spazmlari, bo‘g‘im tovushlari va chaynash faoliyatining buzilishi bilan namoyon bo‘ladi.

So‘nggi yillarda TMD bilan kasallanish ko‘rsatkichlari ortib bormoqda. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, katta yoshdagi aholining sezilarli qismida TMDning turli klinik belgilari uchraydi. Ayniqsa yoshlar va ayollarda ushbu patologiya ko‘proq kuzatiladi.

Temporomandibular bo‘g‘im organizmdagi eng murakkab anatomik va biomekanik bo‘g‘imlardan biri hisoblanadi. Uning faoliyati mushaklar, tishlar okklyuziyasi, markaziy nerv tizimi va psixoemotsional holat bilan chambarchas bog‘liqdir.

Dolzarbligi

TMDning dolzarbligi shundaki, ushbu patologiya bemor hayot sifatini sezilarli pasaytiradi. Bemorlar og‘riq, uyqusizlik, bosh og‘rig‘i, quloq shang‘illashi, mushaklarda charchoq va estetik noqulayliklardan shikoyat qiladilar.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda noto‘g‘ri okklyuziya, parafunksional odatlar (bruksizm), stress, travmalar, skelet deformatsiyalari va mushak disbalansi asosiy etiologik omillar sifatida ko‘rsatib o‘tiladi.

Ortodontik davolashni noto‘g‘ri rejalashtirish bo‘g‘imga ortiqcha biomekanik yuklama berishi mumkin. Shu sababli gnatologik diagnostika zamonaviy ortodontiyaning ajralmas qismiga aylanmoqda.

Tadqiqot maqsadi

Chakka-pastki jag‘ bo‘g‘imi disfunktsiyasining klinik-funksional xususiyatlarini chuqur o‘rganish hamda gnatologik va ortodontik yondashuvlarning samaradorligini ilmiy asoslash.

Material va metodlar

Tadqiqot davomida TMD belgilari kuzatilgan bemorlarning klinik holati kompleks tarzda o‘rganildi. Diagnostikada quyidagi usullardan foydalanildi:

- Klinik tekshiruv;
- Mushak palpatsiyasi;
- Mandibula harakat amplitudasini baholash;
- Okklyuzion analiz;
- Artikulyator diagnostikasi;
- Telerentgenografiya (TRG);
- Kompyuter tomografiyasi (CBCT);
- Magnit-rezonans tomografiya (MRT).

Shuningdek, markaziy relatsiya (CR) va markaziy okklyuziya (CO) o‘rtasidagi farqlar tahlil qilindi.

Anatomik va biomekanik asoslar

Temporomandibular bo‘g‘im juft bo‘g‘im bo‘lib, mandibula kondilasi, temporal suyak chuqurchasi va artikulyar diskdan tashkil topgan.

imrconf.com

Bo‘g‘imning asosiy vazifalari:

• Og‘iz ochish va yopish;

• Protruziya va retruziya;

• Lateral harakatlar;

• Chaynash funksiyasi.

Artikulyar disk bo‘g‘im ichidagi biomekanik yuklamani taqsimlaydi. Disk pozitsiyasining buzilishi TMD rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi.

Etiologiya

TMD multifaktorial etiologiyaga ega kasallik hisoblanadi. Asosiy etiologik omillar:

• Noto‘g‘ri okklyuziya;

• Bruksizm;

• Psixoemotsional stress;

• Travmalar;

• Skelet disproportsiyalari;

• Mushak gipertonusi;

• Ortodontik biomekanikaning noto‘g‘ri qo‘llanishi.

Stress natijasida mushak spazmlari kuchayadi va bo‘g‘imga yuklama ortadi.

Klinik belgilari

Bemorlarda quyidagi klinik belgilar kuzatildi:

• Bo‘g‘im sohasida og‘riq;

• Klik va krepitatsiya;

• Mandibula deviatsiyasi;

• Mushak spazmi;

imrconf.com

• Og‘iz ochilishining cheklanishi;

• Bosh og‘rig‘i;

• Quloq shang‘illashi;

• Chaynash mushaklarida charchoq.

Ba’zi bemorlarda artikulyar diskning anterior siljishi aniqlangan.

Diagnostika

MRT TMD diagnostikasida “oltin standart” hisoblanadi. Ushbu usul yordamida disk pozitsiyasi va yumshoq to‘qimalar holati baholanadi.

CBCT esa kondila morfologiyasi va suyak o‘zgarishlarini aniqlashda yuqori diagnostik ahamiyatga ega.

Gnatologik diagnostika orqali:

• Markaziy relatsiya;

• Okklyuzion interferensiyalar;

• Mushak balansi;

• Kondila pozitsiyasi baholanadi.

Davolash tamoyillari

TMD davolash kompleks yondashuvni talab qiladi.

Davolash usullari:

• Splint terapiya;

• Gnatologik reabilitatsiya;

• Ortodontik davolash;

• Mushak relaksatsiyasi;

• Fizioterapiya;

• Psixoemotsional holatni normallashtirish.

Ortodontik davolashda funksional stabil okklyuziya yaratish asosiy maqsad hisoblanadi.

imrconf.com

Muhokama

TMDni faqat tishlar patologiyasi sifatida baholash noto‘g‘ri hisoblanadi. Ushbu patologiyada mushaklar, nerv tizimi, bo‘g‘im diski va psixologik omillar o‘zaro bog‘liq yagona tizim sifatida qaraladi.

Individual gnatologik yondashuv asosida olib borilgan ortodontik davolash bo‘g‘im yuklamasini normallashtirish va simptomlarni kamaytirishda muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa

Chakka-pastki jag‘ bo‘g‘imi disfunktsiyasi murakkab multifaktorial patologiya hisoblanadi. Uni erta diagnostika qilish va kompleks gnatologik yondashuv asosida davolash yuqori klinik samaradorlik beradi.

Ortodontik davolashni rejalashtirishda bo‘g‘im holatini chuqur tahlil qilish va individual funksional diagnostika kelajakdagi asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Okeson J.P. Management of Temporomandibular Disorders and Occlusion.
2. Dawson P.E. Functional Occlusion.
3. Proffit W.R. Contemporary Orthodontics.
4. McNeill C. Temporomandibular Disorders.
5. Slavicek R. The Masticatory Organ.
6. Ash M.M., Ramfjord S. Occlusion.
7. Posselt U. Physiology of Occlusion.
8. Sato S. Orthodontic and Gnathologic Concepts.

imrconf.com